

Toimetuse ja tallituse TALLINNAS, Wene tänav nr. 5 Telefon nr. 158. (Sõjawäe keskaamast)	<h1>SÕDUR</h1>	Tellimise hind: 1 aasta peale 40 marka $\frac{1}{2}$ " " 20 " " $\frac{1}{4}$ " " 10 " "
Toimetaja kõnetunnid kella 12—1.	SÕJAASJANDUSE AJAKIRI. ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS Sõjawägede staabi väljaandel.	Kuulutuste ja teada- annete hind: Iga kor- pusrea eest 1 mark.
Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.		
№ 36.	Laupäewal, 4. septembril 1920.	II. aastakäik.

Siisukord.

Ametlik osa:

1. Väljawõttes Sõjaministri päewa-käskudest.
2. Väljawõttes käskudest Wabariigi sõjawägedele.
3. Wabaduse Risti saajate nimekirja.
4. Eesti Sõjawäe Majandusühisuse põhikirja.

Üleüldine osa:

1. Nähtused, mille juures wõimata filmi kinni pigistada (J. Ostrat).
2. Lubendorffi sõjamälestused.
3. Wäärnähtus Wabaduse Risti annetanisel.

Ametlik osa.

Väljawõttes Sõjaministri päewakäskudest.

№r. 837.

Tallinnas, 21. augustil 1920.

Arusaamatuste kõrvaldamiseks juhiti sõjawäe asutuste ja wäeosade ülemate tähelepanemist selle peale, et edespidi nende poolt sõjawäelaste wäljatutsumised ameti asjus nelle mitte otsekohe allurwateist asutustest ehk wäeosadest peab sündima ainult diwiiside ehk nendele wastawa digustega ülemate kaudu.

Kirjawahetuse juures asutuste ja wäeosade wahel peab juhtnõuõrits wõtma endine Wene „Kirjawahetuse ja asjaajamise kord sõjawäes“ (Положение о письмоводствѣ и дѣлопроизводствѣ въ военномъ вѣдомствѣ.)

Rindralstaabi Rindral-Major **Larka**
Sõjaministri eest.

№r. 843.

Tallinnas, 26. augustil 1920.

Räfen Sõjawägede Ülemjuhataja päewakästu nr. 125 § 3, 3-st aprillist 1919. a., kui sõja ajal awaldub ja rahuaaja oludele mitte wastaw, maksumuudatuse lugeda.

Praeguse sõjakooli kursuse lõpetajatest jätta kooli 2-se rahuaegse kursuse peale 60 kadetti kooli ülemal waliku järele, nendest, kes ise soovivad jääda ja sunnustult, kes sündinud 1899. a. 1900. a.

Peale nende kõik teised kadetid, kes rahulolewalt kursuse lõpetanud, ettepanna lipnikuteks kõrgendamisele, selle juures:

a) mitte mobilisatsioonile alla kuuluvad lipnikud wabastada, nende soowi peale teenistusest üleüldises korras;

b) kõik teised määrata wäeosadesse, filmaspibades Sõjawägede Ülemjuhataja päewakästu nr. 422.

Teenistusse jääjaid ülenõuõ juures igatühte warustada 1000 margalise abirahaga.

Sõjaminister

Rindral-Major **Tõnisson.**

№r. 857.

Tallinnas, 27. augustil 1920.

Siin juures awaldan ära kirja wabariigi walitsuse poolt 24 augustil s. a. wastuwõetud seadusest 1869 a. seaduste kogu XV raamatu § 731 muutmise kohta (R. T. nr. 43 — 1919, määrus nr. 90):

Eesti sõjakooli lõpetajad, kes sõjawäkke ohwiiseridena teenima jääwad, warustatakse tasuta riigi poolt riiete, jalanõude ja sõjariistadega. Peale selle saawad nad kooli lõpetamise juures 1000 mk. ühekordset abiraha.

Peaminister (**J. Tõnisson**).

Sõjaminister (**R.-M. Tõnisson**).

W. W. Asjade Walitsuja (**R. Terras**).

Nr. 860.

Tallinnas, 28. augustil 1920.

Räfen Sõjakooli 1 oktoobril s. a. rahuaaja programmi peale üle minna:

1) Õpetamise juures alufeks võtta minu poolt kinnitatud rahuaaja programm.

2) Kursus kestab jala, suurtüki ja ratsa jaostondades kaks, mere jaostonnas kolm aastat.

3) See aasta vastu võtta õpilasi, sõjaväelasi ja eraisikuid, jala, suurtüki ja ratsa jaostondadesse koosseisudes ettenähtud arvul.

4) Vastuvõetavad peavad järgmistele nõuetele vastama:

a) Wabariigi alamad olema;

b) põhjalikult riigi keelt mõistma;

c) wanadus 17—25 a.;

d) jala ja ratsa jaostondadesse astujad — vähemalt kuue klassilise keskkooli, suurtüki jaostonda — täielise keskkooli haridusega.

e) Terwislike seisutorra poolest kõlbulitub olema rea teenistuses;

Märkus: Terwislike seisutorra teeb kindlaks arstline komisjon sõjakooli juures.

5) Kooli astujad peavad ühes palwetirjadega, mis 15 sept. s. a. sõjakooli ülema nime peale sisse anda tuleb, järgmised dokumendid juurde lisama:

a) Kobatondisuse tunnistus;

b) dokumendid saadud hariduse üle;

c) dokumendid wanaduse üle;

d) eraisikutele kohaliku maakonna või linna poliitsei ülema tunnistus, et kohtu poolt karistamata ja kohtu ja eeluurimise all ei seis; sõjaväelased — mitte vähem kui ühikutele ülema atestatatsioon.

6) Kui soowijaid kooli astuda rohkem on, kui vastu võtta võib, siis anda eesõigus jellele, kellele suurem haridus, ühesuguse hariduse juures — kes Wabaduse Risti saanud ja kes Wabaduse sõjast lahingudes osa võtnud.

Nr. 861.

Tallinnas, 30. augustil 1920.

Sõjavägede Ülemjuhataja päewakäsu nr. 367, 16 juulist 1919. a. muutmiseks luban puhkusele lasta 1-st septembrist s. a. arvates rea väeosadest (põlvudest, suurtükiwäe diviisjonidest, üksikutest bataljonidest) mitte rohkem kui 5%, lõigist teistest väeosadest ja asutustest mitte rohkem kui 2% sõjaväelasi.

Kindralstaabi Kindral-Major **Larka.**

Sõjaministri eest.

Wäljawõtted käskudest Wabariigi sõjavägedele.**Nr. 879.**

Tallinnas, 27. augustil 1920.

Sõjaväe Warustus-Walitsuse loomaterwishoiu ja hobustega warustuse osakonna ülem, ülem loomaarst **Peeter Ruus** nimetatse ümber veterinaär polkownikuks, wanusega 8-st märtsist 1914.

Kindralstaabi Kindral-Major **Larka.**

Sõjaministri eest.

Wabaduseristi saajate nimekiri.

Wabariigi walitsus omal koosolekul 24. augustil otsustas wabaduse risti põhikirja § 43 põhjal annetada:

Wahwuse eest (2. liil) 2. järgu aumärgid:

Soomusrong nr. 3. al-leitnant **Juhan Oibetop.**

" " " leitnant **Walter Thalheim.**

Wahwuse eest (2. liil) 3. järgu aumärgid:

Soomusrong nr. 2. al-leitnant **Leonhard Pallon.**

" " " 1. al-polk. **Konstantin Troitski.**

Soomusauto „Kalewipoeg“ noor. al.-ohw **Jaan Märtson.**

Soomusauto „Wibuane“ reamees **Rudolf Makko.**

R. r. s.-rond nr. 3. ohw. asetäitja **Woldemar Sarmo.**

R. r. s.-rong nr. 1. ohw. asetäitja **Heinrich Holm.**

" " " " 3. " " **Edgar Manitski.**

S.-autode kol. 2. rühm alam-kapten **Konstantin**

Kanep.

R. r. s.-rong nr. 3. ametnik **Johan Pehla.**

R. " " " 1. wan. al.-ohw. **Abd Petherman.**

" " " " " noor. al.-ohw. **Mart Roks.**

" " " " " kapral **Konstantin Gustawson.**

" " " " " " **Peeter Jürgens.**

" " " " " reamees **Mihkel Kesküla.**

" " " " " " **Nikolai Tamm.**

" " " " " " **Joosep Suurfaar.**

" " " " " " **Andres Saaretol.**

" " " " " " **Karl Tobias.**

" " " " " " **Hans Till.**

" " " " " " **Oskar Till.**

" " " " " " **Mihkel Schmuul.**

" " " " " " **Karl Tappu.**

" " " " " " **Johannes Willmann.**

" " " " " " **Julius Kofsmann.**

" " " " " " **Märt Roks.**

" " " " " " **Alfred Lapp.**

Soomusrong nr. 3. junkur **Herbert Kirschbaum.**

" " " " " lipnik **Hugo Kulbood.**

" " " " " 5. weltweebel **Rudolf Lust.**

" " " " " wan. al.-ohw. **Anton Optaup.**

Scouts poll reamees **Mihkel Sännil.**

" " " **Gustaw Wöörmann.**

" " " **Johannes Kalbas.**

" " kapral. **August Rosenberg.**

" " reamees. **Gustaw Adamson.**

" " " **Edgar Philips.**

" " " **Alfred Kolwil.**

" " " **Victor Willmann.**

" " " **Märt Parol.**

" " " **Otto Riimurd.**

" " kapral. **August Algu.**

" " reamees **Johannes Anni.**

" " " **Alfred Pödder.**

" " " **Jaan Kusar.**

- Scouts' poll reamees Oskar Kitas.
 " " " Hans Waslas.
 " " kapral Johann Rattai.
 " " " Eugen Tamberg.
 " " " Jakob Mitt.
 " " " Edgar Abamson.
 " " kapral Johannes Villenstern.
 " " reamees Jaan Käemer.
 " " " Peter Laane.
 " " " Jaak Rossion.
 " " wan. al.-ohw. Elmar Kööfel.
 " " lipnik Johannes Rippus.
 " " al.-kapten Herbert Freiberg.
 " " ohwi:jeri asetäitja Paul Arras.
 " " " " Hugo Tikkar.
 " " " " Hans Lauts.
 1. wälja bat. nr. 9 kapral Bernhard Woormann.
 Wälja bat. nr. 14 lipnik Kristijan Freiberg.
 " " " 16 w. telef. Johannes Tiitsmann.
 2. raske suurt. div. wan. al.-ohw. August
 Wiikholm.
 9. wälja baterei noor. al.-ohw. Maxim Kolinin.
 Wälja bat. nr. 18 kapral Aleksander Kurell.
 " " " " " Eduard Loos.
 " " " 5 kapten Karl Tiits.
 " " " 11. reamees Ewert Feldmann.
 " " " " " Martin Rosenbladt.
 Satala part. poll wan. al.-ohw. Mart Johanson,
 " " " weltweebel Jaan Tamtik.
 " " wan. al.-ohw. Tõnis Meiner.
 " " " noor. al.-ohw. Karl Pung.
 " " " reamees Jüri Schwefe.
 " " " noor. al.-ohw. Johan Tuwi.
 " " " reamees Mikkel Salakas.
 " " " " Hugo Raud.
 " " " " August Kirs.
 " " " noor. al.-ohw. Johann Piir.
 " " " " " Nikolai Lett,
 " " " reamees Alfred Talwit.
 Sõjaliste teenuste eest (1. liit) 3. järgu aumärgid :
 Daanimaa panga direktor Aage Westenholz.
 Kindral Lode.

Gesti Sõjawäe Majandus- ühisuse põhikiri.

(25pp.)

Rasude jaotus.

45. Ühisuse kasude jaotus määratakse kindlaks peakoosoleku poolt juhatusel aastase aruande kinnitamisel. Puhas kasu, s. o. kasu, mis järele jääb ühisuse tegevusest, peale kõitfuguste ühisuse asjade walitsemisega, lab-nubusega ja tööstusega ühendatud wäljaminekute wäljamaksmise wõi mahaarwamise, lahjude katmise, ühisuse wõlgade tasumise, % maksmise, alamalnimetatud hinna, ehituste, inventaari ja igasuguse muu waranduse amortiseerimise, ühisusele mitmesuguste

isikute poolt tehtud lahilaste ja lootuseta wõlgade katmise, heategewa iseloomuga wäljaminekute, ning ka õpeasutuste, haigemajade ja teiste ühisuse juures olewate asutuste ülespidamise peale minewate summade, jaotatse järgmises järjekorras:

1) tagawara kapitaali, mitte wähem kui 10% (§ 9, c);

2) üks jagu kasust läheb, suuruses, mis ära määrab peakoosolek, preemiateks ühisuse liikmetele ja tarwitajatele wastawas suuruses iga ühe poolt ostetud kauba kogusumma wäärtuse järele (§ 9, f).

Järelijäänud kasust:

3) üks jagu kasust wõib saada wäljaantud juhatusel liikmetele lisapalgaga näol peakoosoleku määrusel (§ 24, m. 4).

4) jagu kasust wõib ühisuse palgatud teenijate pensioni kapitaali arwatud saada wõi neile kingituste näol wäljaantud saada.

5) järelijäänud puhtakasu osast määratakse teatud summa dividendiks osakapitaali peale.

6) puhtakasu mitte-ärajaotatud ülejääk arwatatse tagawara-kapitaali juure (§ 9, g).

Märkus 1: Maahinna, kiwi- ja puuehituste, niisama ka inventaari ja igasuguse liikuma waranduse amortiseerimine, sünnib üleüldistel peakoosoleku poolt määratud põhjustel üleüldiste seaduste kohaselt; kuna kõitfuguste sisseseadete ja juurehituste kulud, mis üüritud majades ja ruumides ette wõetud, niimoodi amortiseeritud peawad saama, et kõit kulud, mis sisseseadete ja juurehituste peale wälja antud, nende ruumide üürilepingu lõpuks kustutatud ou.

Märkus 2: Dividendid arwatatse ainult terwe kuu eest. Penni murded, mis dividendi wäljamaksmisel liikmetele ette tulewad, heidetatse arwest wälja ja arwatatse tagawara-kapitaali juurde (§ 9).

Märkus 3: 10 aasta jooksul wäljamõtmata jäetud dividend ja preemia arwatatse tagawara-kapitaali juurde (§ 9, e).

Märkus 4: Dividendi ja preemia summade pealt, mis õigel ajal wäljamõtmata jäänud ja ühisuse kasfas alal hoitakse, % ei maksta.

46. Kui arwete tegemisel ilmub, et mingisuguste ettenägemata asjaolude tagajärjel on lahju tekkinud, siis tasutakse wiimane tagawara-kapitaalist (§ 9), kui seba aga ei jätku lahju katmiseks, siis tegevuse-kapitaalist, liikmete osamakust (§ 8), üle selle osa omanitud millegiga ei wastuta.

Et iga osa selle läbi wäheneb, siis peawad ühe ainfa osa omanitud, kes soowivad liikmeteks edasi jääda, oma osa harilikku summani täitma (§ 14), tähtajaks, mis igal niisugusel juhtumisel peakoosoleku poolt eraldi kindlaks määratakse. Mitme osa omanitud wõiwad ühe jao omast osadest teiste täienduseks tarwitada.

Ühisuse tegevuse lõpetamine.

47. Ühisuse tegevus wõib lõpetatud saada ainult wõltnikkude, keda walitud selle § 2 märtuse kohaselt, kahe kolmandiku enamuse poolt otsustatud määrusel 2-sel järgneval erakorralisel peakoosolekul. Etimisel erakorralisel peakoosolekul, peale ühisuse tegevuse lan-gemise põhjuse selgitamist ja abinõude arutamist selle kõrwaldamiseks, otsustatakse ühisuse lõpetada, kui nime-tatud põhjuseid kõrwaldada ei saa ja abinõud kolme kuu jooksul tagajärjetaks jääwad.

Teine erakorraline koosolek otsustab lõpulikul ühisuse tegevuse lõpetamise üle ja arutab liiwideerimise korra.

Peale esimese erakorralise koosoleku määrust palub juhatus sõjaministert, kõi ki temast ärarippuvaid abinõusid tarvitada, mille läbi ühijusel võimalus oleks oma tegevust jätkata.

Ühijuse tegevuse lõpetamisest teatatakse sõjaministritele, nende põhjuste üksikasjalise seletusega, mille põhjal ühijus tegevust on sunnitud lõpetama.

Märkus 1: Ühijuse likvideerimise kava töötab juhatus välja ja esitab seda läbivaatamiseks ja kinnitamiseks teisele erakorralisele koosolekule.

Märkus 2: Selles § tähendatud erakorralistest peakoosolekuteft võtavad osa volinikud kahelkorbsel arvul: peale juba walitud volinikkude (§ 37) walitakse veel samajugune arv lihas, siiski selle kindla tingimusega, et lihas walitud volinikud isitub on kellel kõige suurem osade arv omandatud.

48. Ühijuse likvideerimine toimetatakse 3-me liikmelise likvideerimise-komisjoni poolt, keda peakoosolek ühijuse volinikkude hulgast lihtsa häälteenamusega walib.

Komisjoni asub peakoosoleku poolt kinnitatud kava järele likvideerimisele (§ 47).

49. Rahjud, mis ühijuse asjade likvideerimisel avalikult võivad tulla, laetakse tagawaratapitaali summadega, kõige ühijuse päralt olewa waranduse müügist saadud rahaga ja peale selle, kui veel puudub jääb peaks olema, ühijusest osawõtjate osade ft.

Kui peale täielikku ühijuse asjade likvideerimist, peale kõikide kahjude katmist ja ühijuse wõlgade kustutamist, veel wabad rahasummad järele jääwad, siis jaotakse need summad osamanikkude (§ 14) wahel osade arwu kohaselt.

30. mail 1920. a.

Tallinn.

August Hanko, Paul Lill, Johan Unt, Aleksander Simon, Peter Kann, Vladimir Schent, Richard Palm, Aleksander Talts, Heinrich Laretei, Nikolai Markewitsch, Alfred Prantsibel, Oskar Wildt, August Kocks.

Kinnitatud Tallinna-Haapsalu Rahukoju poolt 9. juulil 1920. a. nr. 442 all.

Üleüldine osa.

Nähtused, mille juures wõimata filmi kinni pigistada.

J. Ostrat.

Sõda on lõpule jõudnud, elu igapäewastesse raskustesse minemas. Suur hulk mehi on sõjawäest wabastatud, ühes nendega ka peaaegu kõik alamohwitserid, peale üksikute wabatahtlikkude. Tuleb õpetada mehi, kes peaaegu kõik wäljapetamata, tuleb koolitada ka alamohwitserid. Kõik see võib lasta täielikult ohwitseride peal, kõik wastutus sõjawäe walmisolekust on nende kanda. Kerkib küsimus: kas on meil sõjawäes tarwiline arv ohwitserid? Peab ütleva: — suurt puudust, üleüldiselt wõta, ei ole, kuid kui wõtame üksikud wäeligid, siis ei tõi salata, et üks niisugus-

test wäelikeidest on suurtükivägi, kus ohwitseridest, ja just nimelt wanematest ohwitseridest, õige suur puudus on, sest hulk ohwitserid on wabastatud ja kes praegu teenivad, need tahawad ka peaaegu kõik wabastatud saada.

Millega seletada seda ja kust sellele põhjustid otsida?

Meil sõjawäe korraldus on Wene sõjawäe korralduse järele loodud ja kõige peale, mis sünnib, waatame ka sellest seisukohast. Peajoontes on ju iga sõjawäe korraldus ühejuguine, peale wikeste üksikasjade, kuid nende ei ole põhimõtteliku tähtsust, sest nad olewad üksikute rahwaste iseloomude eriomadustest ja puudutawad peaaegu üldiselt sõjawäe sisetisi elukombeid.

Meil Eesti on sõjawäe sisetine elu, sisetised kumbed ja korraldus Wene omaga liiga ühejuguiseks jäänud, ning põhimõtteliku muudatuse alles asjas katsutud teha ei ole, seda rohkem on aga meil sõjawäelaste töö eest maksetawa tasu küsimusega tegemist tehtud ja siin ainult niisuguste asjadega maadeldud — kellele kui palju palka maksta ja kelle tööd ja wastutust kui kõrgelt hinnata. Sa peab ütleva, selles maadluses on suurtükiväelased, kelle pere selleks liiga piiratud, et kuidagi wiisi surwet awalbada, kaunis ala rähitud. Nende tööd ei ole ainult üksi madalalt hinnatud, neil on kohti (mitte ühtki kindrali kohta terwes Eesti suurtükiväes!) kätbitud, nende tööst ja wastutusest arusaamisega on isegi alati, wõib olla ka meeliga waleteed käidud.

Katsume waadata ja selgitada asja rohkem objektiivsemalt ja, kus võimalik, meie sõjawäe korraldust Wene sõjawäe korraldusega võrrelda.

Iga inimese elu on seotud aineliste asjadega, iga inimene otsib elus teatavat mõnust ja lahedust. See aineliste elutingimiste laheduse otsimine sünnitab iga-juuseid wahelordi, ja kus need ebaloosulikkud, seal on tagajärjeks rahutus, seal tähtsamad närwilikkus ja äritus. Ja just niisuguseid sümptome on märgata meil praegu suurtükiväelaste elus. Katsume tungida sügawamale ja leida üles mõnegi põhjuse selleks.

Wenemaal makseti sõjawäelastele palka autraabide järele. Ameti järele olid toidu- ja korterirahad (столовые и квартирные деньги) määratud. Eesti sõjawäes maksetakse palka ameti järele. Wõrdleme Wene toidu- ja korteriraha meie sõjawäelaste palgaga, siis saame näituse kuidas hinnati Wene wäes töörohkest ja wastutust teatavate kohtade peal.

Ameti nimetus	Eesti palk kuus	Wene toidu- raha aastas	Wene korteri- raha aastas
Polgu ülem	2100	2700	906
Diviisi ülem	1900	1560	906
Polgu ülema abi	1900	660	—
Pataljoni ülem	1820	660	594.36
Majanduse ülem polgus	1680	660	—
Patarei ülem	1575	900	906
Rodu ülem	1470	300	496
Wanem reaohw patareis	1200	300	—

Wõtame sellest tabelist wälja, mis eriti suurtükiwäelastesse puutub. Enne aga waatame, mis sugused õigused — nii majanduses, auastesse tõstmises kui ka distsiplinaar-karistustes — olid Wene wäes suurtükiwäelastel. Majanduses olid patarei ülemal polgu ülema ja auastesse tõstmises ning distsiplinaar-asjus — patarei ülema õigused. Nende õiguste järele oli patarei ülem midagi wahapealset polgu ja pataljoni ülema wahel ja sellest seisukohast oli ta wälja mindub temale toidu- ja korteriraha määramisel. Need wene-aegsed patarei ülema õigused on ka meil Eesti makswad.

Nagu ülimal toodub tabelist näha, sai patarei ülem Wene wäes polgu ülema abist märksa rohkem toidu raha, kuna ta meil palka mitte ainult polgu ülema abist waid isegi bataljoni ja polgu majanduse ülemast wähem saab ja selles asjas roodu ülemal õige lähedal seisab. Korteeriraha sai patarei ülem Wene wäes pataljoni ülemast märksa rohkem ja nõndasama palju kui polgu ülemgi, mis omakord ligi kaks korda roodu ülema korterirahast suurem oli.

Eht wast on meil Eesti patareides wähem wastutust ja tööd? Kes asja lähemalt tunneb, peab ütleva, et wastutus ja töörahus wähenenud ei ole. Kuidas wõib ülekõige selle peale tulla, et mõrrela rootu ja patareid ja palka ligi kahekordset ühesuuruseks määrata roodu ja patarei ülematele. Roodu ülemal on isegi mehi staati järele wähem kui patarei ülemal, arwesse wõtmata hulk hobuseid, mitmesugust warustust ja iseseiswat majandust, mida roodu ülemal ei ole ja mille eest tal ka wastutust ei tarwitse kanda.

Parandusi ootafid suurtükiväelased untes palganormides, mis teoffil olid. Müüd on need ilmunud, ja neid läbiwaadates leiab, et mitte ainult patarei ülem ei ole rahuldusest ilma jäänud, waid ka diwisjoni ülem, kes suurtükiväe walitsuse ärakootamisega üfiku diwisjoni ülemaks on saanud, ja isegi suurtükiväe inspektor. Imelikul kombel on aga siiski diwisjoni ülema palk, mis uute palganormide järele 1960 mrl. kuus on, untes staatides 2100 mrl. peale kuus suurendatud. Kas on see parandus Mutama Kogu poolt wastu wõetud ja wabariigi walitsuse poolt kinnitatud, nagu see harilikult wiifiks, ei tea, igatahes tuleb seda palgakõrgendust terwitada.

Untes staatides wõib asjata patareis wanema ohwitseri kohta öfida (Wene wäes olid patareides wanemad ohwitserid), nad on ära kaotatud, wist seda filmaspidades, et roodudes wanema ohwitseri kohtafid ei ole. See wanema ohwitseri koha ärakootamine patareis on üks kõige iseloomustawamatest nähtustest, kuidas suurtükiväelaste kohtafid kõrbitakse ja patareisid roodubega ühe pulga peale suruda tahetakse, eht see küll praktikas kuidagi ei õnnesta ja õnnestama ei jaagi. Faktiliselt jääb patareisse siiski wanem ohwitser, eht ta küll noorema ohwitseri palgaga leppima peab.

Wene wäes oli patareis üks ohwitser majanduse jaoks ja ta sai selle eest isearaldi toiduraha. Meil on majanduse ülem patareis olemas, kuid tema tööd ei ole seni veel hinnatud ja ka tema peab noorema ohwitseri palgaga leppima, sellepeale waatamata, et temal peale harilikluse ohwitseri kohuste veel majanduslised asjad ajada on, mis iseseiswa majanduse juures mitte wähe aega ei wõta ja mõnegi õõ reatõõle lifaks nõuawad.

Kõiki, kes asjal lähemal seisawad, huwitab üks nähtus, mis küll eriti ohwitseride huwisid ei puuduta,

millest aga siiski walkides möõda ei saa minna. Uues wäljasuurtükiväe diwisjoni koosseisus saab diwisjoni asjaajaja (ma teels iflikult koosseisus paranduse teda diwisjoni staabi asjaajajaks nimetades) 175 mrl. kuus patarei asjaajajast palka rohkem. Diwisjoni asjaajajal ei ole wähe tööd, aga kui seda tööd batarei asjaajaja töõga wõrrelbada, siis paistab wähe kõhe filma, sest diwisjoni asjaajaja töõpiirkonda kuulub: palga, toidunainete ja muu warustuse wälja nõudmine ja arwel pidamine ainult diwisjoni staabi kohta, kus staati järele wähem mehi ja märksa wähem hobuseid, kui patareis, kuna patarei asjaajaja alla efitels kõit need kohused patarei kohta kuuluwad ja teisels ka weel kõit reajaostonna asjaajamine patareis.

Kõit see kokku: üfikutel kohtade ärakootamine suurtükiväes, suurtükiväelaste töõraskuse ja wastutuse madal hindamine, palgasuuruse ebanormaalne määramine loowad õhkkonna, mis tiheneb iga päewaga. Olen kuulnud mitut suurtükiväelast ütlemat: — kes siis sellest lihtsast asjast aru ei saa! Kõige sellega tahetaks meile wiifatalt ütelda: teid ei ole tarmis, teie wõite lahtuda! Ja tõsi! Wabastamise palweid ei ole mitte wähejed suurtükiväe ohwitserid siise annud ja wabats tahats saada kõige wähem 80 %, aga diwisjonide ülemad on, sõjawäe huwisid filmas pidades, need palwed kõit, peale mõne üfiku, tagasi saatnud ja sell ga waadet süwendanud, nagu oleks suurtükiväes kõit korras ja selle eluga enamus ohwitseridest rahul. Tean diwisjoni ülemat, kes isegi arreteerida oli lubanud neid ohwitserisid, kes temale weel wabastamise palwe peats siise andma.

Ei saa waitida nähtuse juures, mis küll loomulik ei ole, kuid meil Wene ajast pärandatud — see on, et jalawägi suurtükiväe kui priwiligeeritud wäeligi peale waatab. See waade on wist ka meie kõrgematesse sõjawäeringkondadesse siise juurdunud ühes Wene kaswatusfega, sest muidu ei saaks seda suurtükiväelaste kõrgemate kohtade ja palkade kõrpsimist kuidagi seletada. Sellest on aga lõputus seisuford tekkinud, et jalawäe peale suurtükivägi omakord kui priwiligeeritud wäeligi peale waatama on hakanud ja sellest siis wastastitune arusaamatus ja selle arusaamatuse tagajärjed.

Nende asjaolude ja wahelordade selgitamine ja reguleerimine on aga nõnda tähtis, et see mitte ainult sõjawäe ringkondade tähelepanu oma peale ei peaks tõmbama, waid isegi laiemas seltskonna. Sõjawägi on siis omal kõrgusel, kui iga üfiku wäeliku, eriti suurtükivägi omal kõrgusel seisab. Kui suurtükiwäe asjaajaja Prantsuse sõjawäel edendas, ei ole teadmata kellelgi. Meil Eesti peaks seda rohkem arendama ja edendama suurtükiväge, sest inimeste arwuga ei ole meil lootust kunagi wõita, wõidab ainult tehnikka ja meeololu. Kui aga teenistus suurtükiväes niisuguseks muundub, et ohwitserid hulgaliselt põgenema hakkawad, ja selleks ka sunnitub on, just niisugusel ajal, kus meie sõjawäge, mis noorematest ja peaaegu täielikult wäljaõpetamata aastakõikudest koos seisab, — wälja tuleb õpetada, siis kaotab meie riigikaitse ja julgeolek sellega sedawõrd, et see hädaohtlikuks titub minema. See nähtus oleks küll wäärt, et tema peale hoopis rohkem tähelepanu pöõrataks.

Ludendorffi sõjamälestused.

Siitlaste pealetungimine 1916. a. sügisel.

Järg.

Et jalaväetule mõju vähemalt meie vägewa sõjateatri põletispunktel võimalikult pea kõwendada, pidi kuulipildurite salgad — kättide osakonnad — moodustama. Teatud alus oli selleks juba olemas; seda pidi ainult koondama ja edasi arendama.

Edasi pidid jalaväe jõudu suurendama miini ja granaadipildujad. Kergesti laetawate sõjariistade walmistamist pidi edendama.

Lõpuks pidi korraldama jalaväe harjutusi tung-salkades, nagu seda sõda ise oli õpetanud, ja seda pidi fogu jalaväes teostama. Õpessalgad, tormipataljonid, omandasid suure väärtuse ja avaldasid üleüldise arwamise peale kaugeleulatawat mõju; nemad olid eeskujuks, neile püüdis jalavägi järele. Kuidas seda teha, seda pidi ütlema sellekohane eeskiri. See puudus alles.

Ka seisukohade waliku ja kindlustamise kohta andis Somme lahing tähtsaid näpunäiteid. Esmese liini kaewikutes tarwitatud sügawate maaaluste kaidude asemele pidid madalapoolsed augud, õõnsused astuma. Betoonkaitset, kuigi nende ehitamine palju aega nõudis, omandasid suurema väärtuse. Kergesti tuntawad kaewikute read, mida iga lenduri üleswõtteapparaat punktipealselt ära joonistas, olid waenlase suurtükiväele liig head märgilauad; fogu kaitseüüsteemi pidi sügawamaks muutma, lagedamaks tegema ja maastikule kohastama. Suured, tihedad traattõkked ei annud enam mingit kaitset, kuigi nad rahusfilmipillil nii mõnused olid. Nad kadusid waenlase pommirahe all. Paremini kõlbasid wõitluselks kergeid, waewalt märgatawad traataiad. Mägede eeskülgil olewad kaewikud, kust kaugele nägi lastma, paisisid waenlasele kergesti silma. Waenlase suurtükiväe rahetuli materdas nad maha ja ka oma suurtükiväel oli raske wahti pidades nende järele walwata. Seisukohad, mis mäekülgede tagaküljel, kust küll hästi lasta ei näinud, kus aga oldi oma suurtükiväe silma all, hoiti alal. Nendel oli suurtõitlusel eesõigus.

Tungiwalt oli ilmsiks tulnud tarwidus, et suurtükiväel võimalik oleks waadelda, ja sellepärast pidi seisukohta walimisel just seda filmas pidama.

Nii siis pidi ka siin uuesti ehitama; nii paljugi oli teiseks saanud, otse wastuoksi pöördunud!

Kõiki neid küsimusi ainult puudutati Cambrai läbirääkimistel. Mina omandasin ainult muljed, mis aga näitasid, kui tarwilik on wõitlusel uued wormid anda ja kui wäga sõjawägi nõudis, et taktikas ja warustuses edusamme astutaks. Idas sõdisime peasjalitult wana taktikaga, nagu rahuaeg meile seda õpetanud, niisama talitasime ka oma wägede korraldamises; siin esinesid uued nähtused, millele kohastamine minu kohus oli.

Alati olen heameelega taktiliste ja warustusküsimustega tegemist teinud, see oli ka üks minu ülesannetest suures kindralstaabis Berliinis. Juba siis olin ma nii paljude asjade poolt, mis nüüd paratamatuks muutusid. Nüüd olid nad, nagu ma ette näinud, sõjawäele eluküsimuseks saanud waenlase kaudu ja nende filmaspidamine ei wõinud kunagi küllalt hoolikas olla. Sellekohane wastutus sõjawäe ees oli

iseärans raske. Pidin ma ühelt poolt inimesi nõudma, siis oli mul teisest küljest inimlikult ilusam kohustus, Saksa inimeseelu hoida.

See ajas mind kaitsefoomust tarwitusele wõtma. Ündsiime ta isegi sõjawäele wälja, kuid see ei olnud tema poolt — ta tegi kohmakaks.

Cambrais peetud läbirääkimised tõid kasu. Kõrku kogunud juhatajad ja ülemad, kes olid peaaegu juba last aastat lääneliinil raskest kaitsewõitlusel seisnud, kuna mina ja feldmarshal idas wõisime julgeid pealetungimisi teostada, avaldasid oma waiifes suuruses sügawat mõju. Ma muutusin oma waates kindlamaks, et riigiwalisus peaks sõjale andma, mis sõjakohus on. Sõjawäe eluküsimuseks olid inimesed oma hingelise jõuga ja sõjamaterjal. Mida kauem sõda kestis, seda tungiwamalt pidi see ilmsiks tulema. Mida rohkem sõjawägi nõudis, seda rohkem pidi ka kodumaa andma, seda suuremaks muutus riigiwalisuse, iseärans Preisi sõjaministeeriumi ülesanne.

Pärast läbirääkimist wõtsime Baieri kroonprintsi juures einet. Tema oli sõjamees kohusetundmuse tõttu. Tema kalduwused polnud sugugi sõjamehelikud. Tema andus oma kõrgele sõjamehelikule ametile ja ülesannetele suure tõsidusega ja oma tublide kindralstaabi ülemate tõttu — sõja algusel Baieri kindral Krafft v. Dellmensing ja nüüd kindral v. Kuhl — on ta ifka wastanud neile nõuetele, mis ülematele wäejuhatajatele, esitatakse. Nagu Saksa kroonprints oli ka Baieri oma selle poolt, et sõda ilma mingisuguse kasuta lõpetada; kas ka liitriigid sellega nõus oleksid, seda ei teadnud ka tema mitte. Minu wahkord Baieri kroonprintsiga on alati hea olnud.

Württembergi hertsog Albrecht, 4. sõjawäe ülemkäsutaja, kes ka kohal oli, on terawamalt kujunenud sõjameheliku loomusega kui mõlemad kroonprintsid. Ainult harwa oli mul see rõõm, et teda näha wõisin, ja heameelega mõlten tema ergutawa kõnelemise peale tagasi. Tema oli isik.

Pärast lõunat algasime tagasisõitu Cambraist üle Belgia. Tähti maad saatis meid kindralkuberner v. Bissing. Leppisime kõrku, et wägesid Belgias wähendada tuleb; eelseisew wäerühmade wenitamise lääneliinil tegi maakaitsewõitlusel wahelemahutusel siin ja seal tarwilikuks. Niisama palusime teda, et ta kawatsetud sõjariistade muretsemist omalt poolt toetaks.

Järgmisel pärasilõunal rääkisin ma teel sellest herrade Duisbergi ja Krupp v. Bohleni ja Halbachiga. Ma palusin nad rongile. Nemad arwasid sõjariistade küsimuse lahendamise olewa tooresmaterjaliga täiesti võimalikuks, ainult kui tööliste küsimus takistusi ei teeks.

9. septembril jõudisime Plessi tagasi. Nüüd tundsin enda oma tegewuses juba fodus olewat ja olin oma tööpõlluga tuttaw. Minu ees awanes äkki määratu suur tegewusala, mis minult nii paljugi seda nõudis, millest tänini täiesti eemal olin seisnud. Pidin wäiksel ja suurelt wõttes süwenema sõjapidamise mõllu ja kodumaa elusse, kuna ma ka suurte ilmaküsimustega samal ajal toime pidin saama.

Wanad tööruumid — ühes würstliku lossi kawa-lerimajas — läksid kitsaks; uued korraldati würst Plessi walitusehoones. Meie asusime würst Plessi warandusewalitseja, herra Wasse majasse. Ulgas korrapärane töötamine.

VIII.

Nagu oodata oli, kestis liitlaste pealetungimine septembris ja oktoobris ka hiljem muutumata jõul edasi. September oli iseäranis kriitiline filmapilk. Meil polnud kerge Siebenbürgenis Rumeenia vastu pealetungimist teostada.

Somme lahing, mis 1. juulil suurestiilise läbi-murde katsega alustati, oli kuni kuu keskpaigani selles-famas mõttes muutmata tugewusega edasi kestnud. Augusti lõpuni katsumid liitlased mitmes paigas ter-wel liinil kõige suuremate jõududega peale tungida, et meid lõmastada. Rumeenia sõjakuulutusega käsi-käes algasid pealetungimised uue, kõige suurema jõuga, liitlased katsumid kawatindlalt läbi murda. Nüüd löödud lahingud kuuluvad kõige suuremate hulka fogu sõja ajal ja käisid senistest pealetungi-mistest inimeste kui ka sõjariistade poolest üle. Juba 3. septembril algasid põhja pool Somme tormijook-sud ja kestsid kuni 7. sept. Waenlane tungis ikka sügavamalt meie seisukohtadesse. 5 sept. tungis prantslane ka lõuna pool Somme laial rinnal peale, meie kaotasime mitu kohta.

Põhikaldal algasid tormijooksud 9. juba uuesti ja kestsid kuni 17., meid heideti kaugeemale tagasi. Ginchy ja Bouchavesnes langesid waenlase kätte. 17. oli suur wõitlus lõunakaldal, Berny ja Denié-court läksid neil kaduma. Sommeist lõuna pool muutus sõjategewus pisut vähemaks, kuid waenlase suurtükivägi mürises edasi. Põhja pool Somme kestsid wõitlused endiselt. 25. algas wägew heit-lemine ühes raskete wõitlustega Sommel. Meie kahjud olid suured; waenlane sai Rancourt'i, Mor-vali, Bendecourt'i ja palawalt kaitsitud Combles'i. 26. langes nurg Thiepvalli juures. Waenlase edas-pidised pealetungimised läksid 28. nurja.

Õudmine juhatajate ja wägede järele oli harul-dane. Cambrais kawatsetud wägede wabastamised ja lääneliini tarwis tehtud sellekohane plaan ei täit-nud enam oma ülesannet. Diwisioonid ja muud wäe-salgad pidi kiiremalt Somme liinile wiskama ja neid pidi kauem seal hoidma. Puhkuse ja õpetamise aeg rahulikult frondil muutus ikka lühemaks. Wäed ku-lusid ära. Kõik seisis noateral! Meie närwipingutus Plessis oli määratu suur, ikka ja jälle pidi uued abinõud leidma ja nad teostama. Selleks pidid olema kindralite v. Gallwizi, Fritz v. Belowi, v. Kuhli ja ooberstite v. Losbergi ja Bronsart v. Schellendorfi raudsed ergud, et mitte pead kao-tada, et kohalejõudwaid jõude kawatindlalt ära tar-witada ja kõigi nurjaminekute peale vaatamata ometi seisukorra parandamist silmas pidada. Selleks oli aga kõige pealt niisugust wäge tarwis, nagu seda oli Saksa oma!

Oktoobris kestsid pealetungimised põhjapoolsel lahinguwäljal nõrkemata edasi. Waenlase poolt tar-witatud abinõud muutusid weel tugewamaks; me kannatasime kahju, kuid tagajärjerikas kaitsmise lõ-wendamise andis end juba tunda.

Trehtermaastikus põhjaita pool Verduni wõi-deldi edasi. Prantslane katsumid pealetungida, meie kaitsesime end. Sõjawägi wähenes tugewasti. Kogu-pilk ei muutunud siin aga mitte.

Itaalia frondil pani Austria-Ungari 14.—17. sept. Itaalia wäe 7. ja 9.—13. oktoobrini 8. pealetungi-mise Tsongo frondil seisma; uut pealetungimist oli oodata.

Makedoonia frondil läksid liitlased septembri tei-sel poolel wastupealetungimisele lääne pool Ostrowo järwe florina sähis ja ajasid bulgaarlased sinna ta-gasi, kust nad augustis wälja tulnud. Mina lootsin, et need sealt walmisehitatud seisukoha eest leiawad. Kuid 11. sõjawäe ülemjuhatus, kes wahje peale käju-tamise oma peale oli wõtnud, seletas mulle asja peagi hoopis wastupidises mõttes. Bulgaarlased polnud midagi teinud. Seisuford oli muidugi tõsine ja ooberst Gantschew kaebas wäga elawalt selle halwa mulje üle, mis Monastõri langemine enefega kaasa tooks. Palju halwema mulje peale, mis tema bulgaarlased meie peale awaldasid, ei pööranud ta mitte nii healmeelset tähelepanekut. Wõimata oli teda praegu aidata. Mina omandasin waate, et Bulga-ria sõjawäe peaks kindlamini pihku wõtma ja panin sellepärast ette iseäralist wäeosa korraldada, mis sei-faks sakslaste juhatusel, kuuludes Bulgaaria ülemju-hatuse alla. Sellega o'ldi nõus. Kindral Otto v. Below lahkus ühes oma staabi ülemaga, kindral v. Böck-manniga Kuramaalt ja wõttis uue wäeosa juhatusse ükskübis oma peale.

Oktoobri esimesel poolel oli Bulgaaria wägede seisuford Makedoonia madalikul tõsine.

Idafrondil püüdis ülem wäejuhatus kõige pealt Saksa wäeosaid Marosi liinile nõutada, et siin nõr-gale Austria-Ungari kaitsewäele teatud tuge muretse-da. See pidi kõige enne sündima. Edasi pidi Rumeenia vastu wõitlejate wägede käsutamise oluforda selgi-tama ja ka põhja pool Karpaate uuesti korraldama. Kuna kindral v. Conrad tähtsaks pidas, et Sieben-bürgenis mõni Austria-Ungari komandoamet käsuta-jaks oleks, siis moodustati Ungaris erts'hertsfogi Karli juhatusel iseäraline wäerühm, kus kindralstaabi üle-maks kindral v. Seeckt.

Senine erts'hertsfogi wäerühm — wälja arwatud Karpaatides asuwad wäed — läks kindral v. Boehm-Ermolli käsutada, kes ka 2. f. ja f. sõjawäge juha-tas. Nõnda moodustatud wäerühm anti Ost'i üle-m-käsituse alla. Nüüd oli lõpuks põhja pool Kar-paate selge ja oludekohane juhatusjaotus tekkinud, mida me juba nii kaua olime püüdnud. See oli tungiwalt tarwilik. Kindral krahw v. Bothmeri palju kannatanud Saksa diwisioonid, kellele wenelane kestwalt ja ägedalt kallale tungis, tarwitasid wahetusst wähem kannatanud wana frondi diwisjonide poolt, mis seisid Ost'i ülemläsituse all. Wahetus tähendas rasket tööd, sest seda wõis ainult rong rongilt toime-tada. Jõud olid igalpool sedawõrd nõrgad, et wõi-malik polnud põnewa seisukorra juures terweid di-wisjone korraga ära wiia. See oli seda wähem wõimalik, et ülemläsitaja Ost Rumeenia vastu ikka rohkem wägesid tahtis wabaks saada.

Ertshertsfog Karli uues wäerühmas seisid Kar-paates asuwad wäed, mis 7. f. ja f. wäejuhatusel all üheks olid liidetud, edasi mõlemad Siebenbürgenis asutatavad wäed. Põhjapoolne nendest, f. ja f. 1. sõjawägi kindral v. Urzi juhatusel, pigi mõlemal pool Dasarhelyd kuni Klausenburgini, lõunapoolne, Saksa 9. sõjawägi kindral v. Falkenhayni juhatusel, Karlsburgi ja Mühlbachi wahel ja nõrkade osabega lõunapool kuni Orsawani edasimarsimist algama. Kindral v. Falkenhayn leidis siin tähtsas kohas juhuse oma sõjamehelikkude annet wäejuhatajana isamaa tee-nistusesse rakendada.

Wenelane rõhus augusti lõpul ja septembri algul selleaegist erts'hertsfog Karli wäerühma Ida-Galiitsias

ja Karpaatides raskesti. Tagajärjena ilmus, et kindral Krahw v. Bothmeri sõjawägi Solotaja Liipalt pikkamisi tagasi tõmbus Narajowka taha ja et ka f. ja f. sõjawäed, mis Karpaates asusid, nimelt Tatari kitsasteel ja Bukowiina piiril, summitud olid taganema. Et aga Siebenbürgenis Rumeenia wäele kallaletungimise eeltingimiseks oli sinise wäeliini paigaldamine, siis ei jäänud midagi muud üle, kui pidi kolm diwisjoni, mis raske rõhumi all seiswalt lääneliinilt Siebenbürgeni tarwis teel olid, Boehm-Ermolli ja ertshertzog Karli wäärühmaga Dnestril ja Karpaatides ühendama. Werise südamega andsin selles järele. Mäletan seda kibedust, mis minus siis f. ja f. sõjawäe wastu rinnas tekkis, kui ma eneste seisukorra peale läänes ja idas mõtlesin ja kui meele tuletasin, millega meie wäed igalpool walms pidi saama. Aga pidi talitama, mõlemapoolsed kasud nõudsid seda.

Paljude kõikumiste järele muntus meie wäeliin wenelaste wastu septembri keskpaigas kindlaks. Tagajärjelüks jäid suurte wägedega etteõdetud wihased kallaletungimised meie seisukohtade wastu lääne pool Eutskit, Satsurfsi-Dustomitõi liinil, lääne pool Brodõid Graberka ringkonnas, Sborowi kõrgustikkudel, Brsheshandi ja Narajowka ümbruses. Ka Karpaatidel peetud wõitlustes Tatari kitsastele pärast ja mäeharjal kuni Kirlibadani ei saanud wenelased Saksa wägede filmapaistwa kindluse tagajärjel midagi niimetuswäärilist enam kätte. Kuid oktoobri keskpaigas polnud seisukord weel täiesti kõikumata, wenelaste pealetungimise jõud mitte weel murtud. Nende hulgalised tormijooksud saadeti endise julgusega toime; kus julgusest puudu tuli, seal aitasid kuulipildujad tagant. Tahmine Wolõõnias, Ida-Galiitsias ja Karpaatides wõitu saada, oli Wene peaforteris alles tõulejooks.

Marose aarde wägede marsimine wenis kuni septembri lõpuni. Rumeenlaste kiire kallaletungimine oleks wõinud kõik uperkuuti wisata. Kuid Rumeenia wägi, kelle tähelepanek oli pööratud kindral-feldmarshal Mackenseni suurte wõitude peale Dobrutshas ja kes ootas wenelast üle Karpaatide tulema, liikus pikkamisi nagu tigu edasi. Pahem tiiw seisis Orfowast kuni Hermannstadtini, kus suurem wäesalk asus. Peajõud liikusid Kronstadti poolt ja Moldau piirilt, olles lähedas ühendumises wenelastega, lääneida sihis edasi.

Järgneb.

Wäärnähtus Wabaduse Risti annetamisel *).

Sõda on lõppenud, kuid tema kangelaste hindamine weel kaugelgi mitte. Ja mis just sellesse hindamisesse enesesse puutub, siis on seal lahjuks nii mõnegi kurioosumiga maha saadud. Asjata waeluste arahoidmiseks peau juba alguses tähendama, et nende ridade ülesanne ei ole kellegile — ei isikutele ega „süsteemile“ — etteheiteid teha, waid ainult ebamäärasi tõsi-asja, fakti konstateerida. Edasi lubaksin enesele alla

kriipsutada: kangelasteks loen ainult neid sõjamehi, kes waenlasega riidriina wastu seistes wäljapaistwate tegudega toime saanud; kõik teised on enam-wähem korralitud ja osawad ametnikud. Sellega ei ole weel sugugi selbud, et wiimaste teeneid wastawa riskitse wõi aarahoga hinnata ei wõiks, aga kui tõsiste lahingutangelaste wõigitude hindamisel Wabaduse Risti annetamisega äärmiselt tingitakse ja „paragrafi“ ei leit, siis tundub olukord tõesti etaloomulikuna. „Sõdur“ nr. 25 loeb üles terme rea ohwitseri, kes seljatoguse teenistuse eest Wabaduse Risti omandanud; mujalt lisa otsides wõitfime seda nimekirja weel pikendada. Asi oleks isenesest korras, kui ta lahingutangelaste teened sellekohaselt hinnatud oleksid. Seda ei saa aga ütelda. Tunnan ühte meie polkudest, kes Karwa werisel kaitsmisel ja Landeswehri häwitamisel kõige wihisemad lahingud löi ning teiste wäeosade keskel esimese koha omandas. Nimetatud polgu ohwitseridest on aga kõigist kolmneli meest Wabaduse Risti wäärilisteks arwatud! Arusaamata! Polk formeeriti waenlase tule all ja täiesti õpetamata meestest; kui ta aga siiski ärawõitmatuks sai ja lugemata kangelastegusid toime pani, siis tuleb neist küll suurem osa tublide ohwitseride arwete kirjutada. Ja wäeosa ülem omalt poolt on neist ka kümnekond meest Wabaduse Risti saamiseks esitanud; terme wäeosa tunneb neid kangelastena, kes mitte ühes, waid kümnes lahingus isearalisk wahwust üles näidanud ning lahingute ajal ü'euldised pailapsed olnud. Wäeosa ettepaneku peale waatamata jäid nad aga Wabaduse Ristist ilma!

Kui kaua Wabaduse Risti senine tähendus ja wäärtus tegelikkude sõjameeste keskel praeguse õnnetu jagamise juures püsib, on ta küsitaw. Tean, mulle wõidakst wastata, et wiga wäeosade ülemate poolt tehtud ettepanekutes seisab. Minu arwates ei wabanda see tehti ülekohut. Kas siis Wabariigis tõesti „tähtede ja paragrafide närimiseni“ wälja oleme jõudnud, pealegi nende autasu määramisel, kes elu kaalu peale pannes meid iseseiswusele wiinud? Wõi ei ole wäeosa ülem, kes ettepanekuid teeb, oma lahingufeltiliste hindamiseks küllalt kompetent wõi puudub tema wastu igasugune usaldus? See oleks enam kui absurd. Wõin tõendada, et minu teada kangelasi wäeosades tõesti täie arusaamisega hinnatakse ja W. R. esitatakse. Kes ei teaks, et oli päwi, kus iga wäeosa samm kangelasteots kujunes; kui nüüd kümnekond ohwitseri W. R. on esitatud, siis ei peaks keegi arwama, et neile kõigile wägitegusid ei jätkunud ja enamust W. Ristist ilma tuleb jätta.

Kordan, ilma et kellegile etteheiteid teha soowiksin pean tunnistama: paljudele tõsistele lahingutangelastele on Wabaduse Risti jagamisel ülekohut tehtud! See ülekohus tuleb wiibimata heaks teha; nüüd on selleks weel aeg. Wõib olla, tuleb aeg, kus noor wabariit jälle kangelaste abi poole pöörab; et siis mitte piinlik ei oleks — tafugem kohe senised auwõlad!

— ms —

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Rint.
Wäljaandja: Sõjawägede staab.

*) Toimetusele avaldamiseks saadetud.